



Вимоги ГПК України, порушення яких стало підставою для скасування судових рішень



— (травень 2026 року) —

- Щодо безпідставної відмови у відкритті провадження у справі за позовом до ФОП з посиланням на припинення відповідачем підприємницької діяльності станом на дату подання позову;
- Щодо порушення судом встановленого ст. 334 ГПК України порядку розгляду заяв про заміну сторони її правонаступником;
- Щодо помилкового закриття провадження у справі в частині;
- Щодо необґрунтованого залишення позову без розгляду у зв'язку із неявкою позивача у судові засідання;
- Щодо безпідставного залишення без розгляду заяви про ухвалення додаткового рішення.



**Щодо безпідставної відмови у відкритті
провадження у справі за позовом до ФОП з
посиланням на припинення відповідачем
підприємницької діяльності станом на дату
подання позову**

Постанова СхАГС від 22.04.2026 у справі №922/807/26
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/136234203>

Ухвалою Господарського суду Харківської області від 16.03.2026 відмовлено у відкритті провадження у справі за позовом Товариства до ФОП про стягнення заборгованості, на підставі п. 6 ч. 1 ст. 175 ГПК, з посиланням на те, що на момент подання даного позову господарська діяльність відповідача припинена. Одночасно судом роз'яснено позивачеві його право на звернення до господарського суду з позовом до відповідача як до фізичної особи.

Скасовуючи ухвалу суду першої інстанції з направленням справи для продовження розгляду, апеляційним судом зазначено про те, що у випадку припинення підприємницької діяльності фізичної особи - підприємця її зобов'язання (господарські зобов'язання) за укладеними договорами не припиняються, а залишаються за зобов'язаною особою, оскільки вона як фізична особа не перестає існувати та відповідає за своїми зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм майном.

Колегією суддів зазначено, що господарські суди мають юрисдикцію щодо розгляду спорів у яких стороною є фізична особа, яка на дату подання позову втратила статус суб'єкта підприємницької діяльності, якщо ці спори пов'язані, зокрема, з підприємницькою діяльністю, що раніше здійснювалася зазначеною фізичною особою, зареєстрованою підприємцем (**постанова Великої Палати Верховного Суду від 25.06.2019 у справі № 904/1083/18**).

Відтак, незважаючи на припинення підприємницької діяльності фізичною особою-підприємцем, спір який виник за зобов'язанням, пов'язаним із підприємницькою діяльністю підлягає розгляду в порядку господарського судочинства.

З приводу роз'яснення судом першої інстанції позивачеві права на звернення до господарського суду з позовом до відповідача як до фізичної особи, колегією суддів зазначено, що на стадії відкриття провадження у справі господарський суд не наділений процесуальними повноваженнями щодо перевірки належності відповідача та його заміни. На стадії відкриття провадження повноваження суду полягають у перевірці позовної заяви на предмет її відповідності вимогам щодо форми і змісту, передбаченим статтею 162 ГПК України та наявності чи відсутності підстав для залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви чи відмови у відкритті провадження.



**Щодо порушення судом встановленого ст. 334
ГПК України порядку розгляду заяв про
заміну сторони її правонаступником**

Постанова СхАГС від 09.04.2026 у справі №922/182/23
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/135841548>

Відмовляючи у прийнятті до розгляду заяви ТОВ "Гарант-фінанс" про заміну сторони її правонаступником (в порядку ст. 334 ГПК України), суд першої інстанції виходив з того, що між позивачем у справі ТОВ "ТД "Балаклійський цемент" та заявником ТОВ "Гарант-Фінанс" відсутні будь-які правовідносини з набуття права вимоги у даній справі, у зв'язку із чим у заявника відсутня процесуальна правоздатність.

Скасовуючи ухвалу суду першої інстанції з направленням справи для продовження розгляду, апеляційним судом зазначено, що відповідно до частини четвертої статті 170 ГПК України процесуальним наслідком встановлення подання письмової заяви (клопотання, заперечення) без додержання вимог частини першої або другої цієї статті, є повернення її заявнику без розгляду.

Відтак, за наслідками подання заяви в порядку ст. 334 ГПК України місцевий господарський суд, встановивши додержання заявником вимог ст. 170 ГПК України має прийняти таку заяву до розгляду, призначити судові засідання у десятиденний строк з дня її надходження, а також за результатами її розгляду по суті прийняти одне з процесуальних рішень – задоволення або відмови у її задоволенні.

За наслідками розгляду матеріалів поданої ТОВ "Гарант-Фінанс" заяви про заміну сторони її правонаступником, місцевий господарський суд дійшов висновку про відмову у прийнятті її до розгляду.

Відтак резолютивна частина оскаржуваної ухвали суду свідчить про те, що заява ТОВ "Гарант-Фінанс" про заміну сторони її правонаступником (в порядку статті 334 ГПК України) по суті не розглядалася (з призначення судового засідання), відтак не вирішувалося питання по суті її вимог, у зв'язку чим остання не є остаточним рішенням суду, ухваленим за наслідками розгляду.

Колегія суддів зазначила, що при постановленні оскаржуваної ухвали суду не було дотримано порядок щодо розгляду заяви про заміну сторони її правонаступником, встановлений ч. 3 ст. 334 ГПК України, що є підставою безумовною підставою для її скасування. Відмова у прийнятті до розгляду заяви про заміну сторони у виконавчому листі її правонаступником здійснена судом з порушенням положень ч.ч. 3, 5 ст. 334 ГПК України, що суперечить засадам господарського судочинства та вимогам Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.



Щодо помилкового закриття провадження у справі в частині

Постанова СхАГС від 04.05.2026 у справі № 922/3837/25
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/136503549>

Закриваючи провадження у справі в частині позовних вимог ТОВ "Заповіт Кобзаря" до Зачепилівської селищної ради про визнання незаконними та **скасування рішень** відповідача **Про надання Кривенко О.В. та Даценку В.П. дозволів на розробку проекту землеустрою** щодо організації території земельних часток (паїв) з метою виділення їх в натурі (на місцевості) громадянам, на підставі п. 1 ч. 1 ст. 231 ГПК України, у зв'язку із тим, що **спір у цій частині** не підлягає розгляду в порядку господарського судочинства, а **віднесений до юрисдикції адміністративних судів**, суд першої інстанції виходив з того, що оскаржувані рішення відповідача стосуються надання дозволів третім особам на розробку проектів землеустрою, тобто прийняті органом місцевого самоврядування при здійсненні ним владних управлінських функцій, а тому, **на думку суду, між сторонами виникли не приватноправові, а публічно-правові відносини, в яких відповідач реалізує владні повноваження**. Суд дійшов висновку, що **заявлені вимоги** у цій частині не пов'язані з порушенням цивільного чи господарського права позивача, а **спрямовані на оскарження управлінських рішень суб'єкта владних повноважень**, що підлягає розгляду за правилами адміністративного судочинства.

Скасовуючи ухвалу суду першої інстанції в частині закриття провадження у справі з направленням справи в цій частині для продовження розгляду, апеляційним судом зазначено, що згідно договору оренди землі б/н від 11.05.2016 укладеному між ГУ Держгеокадастру в Харківській області та позивачем **ТОВ "Заповіт Кобзаря"**, останній є **орендарем земельної ділянки** кадастровий № **6322284500:06:000:0015**, що розташована за межами населених пунктів на території Зачепилівського району Харківської області.

Листом від 09.09.2025 відповідач Зачепилівська селищна рада повідомила позивача, що на виконання рішень суду у справах №952/427/25 та №952/42825 громадянам Кривенко О.В. та Даценку В.П. на сесії Зачепилівської селищної ради будуть розглянуті питання щодо надання дозволів на розробку проектів землеустрою щодо відведення земельних часток (паїв) за рахунок земельної ділянки сільськогосподарського призначення кадастровий № **6322284500:06:000:0015**, з метою передачі їх у власність. Також повідомлено, що у зв'язку із цим договір оренди земельної ділянки від 11.05.2016 вважається розірваним за згодою сторін. У подальшому, відповідач листом від 26.09.2025 повідомив позивача про прийняття рішення про припинення права оренди земельної ділянки кад. №6322284500:06:000:0015 на виконання рішень суду у справах №952/427/25 та №952/428/25.

За твердженням позивача, суд визнав за Кривенко О.В. та Даценком В.П. лише абстрактне право на пай, не визначивши його меж і не вказавши, що цей пай має бути виділений саме з орендованої позивачем земельної ділянки.



Відповідач фактично вирішив, що саме земельна ділянка кадастровий №6322284500:06:000:0015 є джерелом для виділення паїв зазначеним особам без врахування, що дана земельна ділянка належить до комунальної власності (землі запасу), яка була передана в оренду з земель державної власності, а не невиділена земля колишнього КСП. Виділення паїв зазвичай відбувається із земель, які не передані у користування.

Колегією суддів зазначено, що по суті, позовні вимоги у даній справі зводяться до того, що позивач оскаржує дії та рішення відповідача не як такі, що існують автономно у сфері публічно-правових відносин, а як складову єдиного процесу втручання у його право користування земельною ділянкою, яке виникло та існує на підставі чинного договору оренди. Як вбачається з матеріалів справи, позивач, заявляючи вимоги про визнання незаконними та скасування рішень Ради, обґрунтовує їх саме тим, що такі рішення прийняті щодо земельної ділянки, яка перебуває у його законному користуванні, та фактично визначають її як джерело для подальшого виділення земельних часток третім особам, що суперечить існуючим орендним правовідносинам.

Таким чином, на переконання колегії суддів, суд першої інстанції вказуючи, що такі вимоги мають розглядатися в адміністративному судочинстві, не врахував, що за фактичних обставин цієї справи ТОВ "Заповіт Кобзаря" захищає права та законні інтереси як орендаря земельної ділянки, що виникли на підставі чинного договору оренди та мають майновий, приватноправовий характер.

Звернення до суду обумовлене не участю у публічно-правових відносинах щодо набуття чи реалізації владних управлінських процедур, а необхідністю захисту вже існуючого речового права користування земельною ділянкою від втручання з боку відповідача. **Оскаржувані рішення** органу місцевого самоврядування, хоч і прийняті в межах його повноважень, безпосередньо **стосуються земельної ділянки, яка перебуває в оренді позивача, та у своїй сукупності спрямовані на зміну її правового режиму**, розміру та інше і створюють в цілому передумови для припинення права оренди. Іншими словами, по суті спір зводиться не до перевірки законності окремих управлінських актів як таких, а до вирішення питання про допустимість втручання відповідача у вже існуюче майнове право позивача, що виникло на підставі договору оренди та підлягає судовому захисту в порядку господарського судочинства.

За таких обставин спірні правовідносини не можуть розглядатися як ізольовані публічно-правові, оскільки вони тісно пов'язані з існуючими договірними відносинами сторін і зачіпають майнові інтереси позивача як суб'єкта господарювання. У даному випадку між сторонами фактично виник спір про право, а саме спір щодо існування, обсягу та допустимості припинення права оренди земельної ділянки, яке належить позивачу на підставі чинного договору. Відтак, **характер спірного права та зміст заявлених вимог свідчать про належність такого спору до юрисдикції господарських** судів, що виключає можливість закриття провадження у справі з підстав, визначених п. 1 ч. 1 ст. 231 ГПК України.



Щодо необґрунтованого залишення позову без розгляду у зв'язку із неявкою позивача у судові засідання

Постанова СхАГС від 07.05.2026 у справі №922/1999/25
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/136425649>

Залишаючи позов Диканської окружної прокуратури в інтересах держави в особі Відділу освіти, культури, молоді та спорту виконкому Скороходівської селищної ради **без розгляду** (з посиланням на **ч. 4 ст. 202 та п. 4 ч. 1 ст. 226 ГПК України як на імперативні норми**), суд виходив з того, що **прокурор та позивач**, будучи належним чином повідомленими про дату, час та місце **судового засідання, не з'явилися**, причин неявки суду не повідомили та заяв про розгляд справи за їх відсутності не подали.

Скасовуючи ухвалу суду першої інстанції апеляційним судом зазначено, що як вбачається з матеріалів справи, протокольною ухвалою суду від **02.03.2026 підготовче провадження** у справі було **закрито та призначено справу до судового розгляду по суті на 16.03.2026 о 12:40 годині**. При цьому вказаною ухвалою **суд не визнавав явку прокурора та позивача обов'язковою, не здійснював їх виклик** у розумінні ч. 1 ст. 120 ГПК України та не роз'яснював наслідки неявки у судові засідання.

Колегією суддів встановлено, що справа №922/1999/25 перебувала у провадженні суду з червня 2025 року та протягом розгляду, судом у справі здійснювалися відповідні процесуальні дії. 02.07.2025 прокуратурою подано відповідь на відзив. Ухвалою суду від 03.07.2025 провадження у справі зупинено до закінчення розгляду ВП ВС справи №920/19/24. Після ухвалення ВП ВС постанови у справі №920/19/24 прокуратурою 26.12.2025 подано клопотання про поновлення провадження у справі, яке ухвалою суду від 26.12.2025 задоволено. Надалі у справі здійснювалися підготовчі процесуальні дії, а протокольною ухвалою від 02.03.2026 підготовче провадження закрито та призначено справу до судового розгляду по суті на 16.03.2026. У судові засідання 16.03.2026 прокурор та представник позивача не з'явилися, у зв'язку з чим ухвалою суду від 16.03.2026 позов залишено без розгляду.

Апеляційним судом зазначено, що залишаючи позов без розгляду, місцевий господарський суд фактично обмежився встановленням обставин неявки прокурора та представника позивача у судові засідання 16.03.2026, а також неподання ними заяв про розгляд справи за їх відсутності. Разом із тим **оскаржувана ухвала не містить належного обґрунтування того, чому саме за конкретних обставин даної справи застосування такого процесуального наслідку як залишення позову без розгляду було необхідним та відповідало завданню господарського судочинства**.

При цьому судом першої інстанції не враховано, що на момент постановлення оскаржуваної ухвали справа перебувала на стадії судового розгляду по суті після завершення підготовчого провадження, яке було закрито протокольною ухвалою від 02.03.2026.



Матеріали справи також свідчать про те, що учасниками справи були подані письмові заяви по суті спору, зокрема відзив на позовну заяву та відповідь на відзив, а провадження у справі після його зупинення було поновлено саме за ініціативою прокуратури.

Водночас в оскаржуваній ухвалі **суд не навів мотивів щодо недостатності наявних у матеріалах справи доказів та поданих учасниками справи письмових пояснень для подальшого розгляду спору, а також не зазначив, які саме обставини неможливо було встановити без участі прокурора та представника позивача** у судовому засіданні 16.03.2026.

Застосовуючи передбачений ч. 4 ст. 202 та п. 4 ч. 1 ст. 226 ГПК процесуальний наслідок у вигляді залишення позову без розгляду, суд мав надати належну оцінку конкретним обставинам даної справи, зокрема стадії судового процесу, обсягу вже поданих учасниками справи доказів та пояснень, а також можливості подальшого розгляду спору за наявними у справі матеріалами. Однак оскаржувана ухвала не містить мотивів щодо того, чому за наявних у справі матеріалів подальший розгляд спору був неможливим, а також які саме процесуальні дії або обставини потребували обов'язкової участі прокурора та представника позивача у судовому засіданні.

Колегія суддів також врахувала, що **16.03.2026 у місті Харкові в період часу з 12:13 год до 13:50 год була оголошена повітряна тривога, тобто безпосередньо під час судового засідання**, призначеного на 12:40 год. Наведені обставини апелянт пов'язує з об'єктивною неможливістю участі прокурора у судовому засіданні та своєчасного повідомлення суду про причини неявки. **Введення сигналу “Повітряна тривога” в умовах воєнного стану є об'єктивною безпековою обставиною, яка підлягає врахуванню судом при оцінці причин неявки учасників справи**, зокрема у місті Харкові, яке систематично зазнає ракетних та інших збройних атак.

Також врахуванню підлягає те, що під час розгляду справи прокуратура займала активну процесуальну позицію, зокрема подавала процесуальні документи по суті спору, у тому числі відповідь на відзив, а після ухвалення ВП ВС постанови у справі №920/19/24 саме прокуратурою було ініційовано поновлення провадження у даній справі. При цьому **матеріали справи не містять обставин, які б свідчили про втрату прокурором інтересу до розгляду спору чи недобросовісне користування процесуальними правами**, відмову від підтримання позовних вимог або умисне затягування розгляду справи. За наведених обставин неявка прокурора та представника позивача у судове засідання 16.03.2026 має ознаки разового процесуального випадку.

Враховуючи наведене у сукупності, колегія суддів дійшла висновку, що **судом** при постановленні оскаржуваної ухвали **було допущено надмірний процесуальний формалізм без належної оцінки конкретних обставин даної справи**. Суд дійшов передчасного висновку про наявність підстав для застосування передбачених ч. 4 ст. 202 та п. 4 ч. 1 ст. 226 ГПК процесуальних наслідків у вигляді залишення позову без розгляду, не надавши належної оцінки конкретним обставинам даної справи, стадії судового процесу, доводам щодо причин неявки прокурора у судове засідання, а також можливості подальшого розгляду спору за наявними у матеріалах справи доказами.



Щодо безпідставного залишення без розгляду заяви про ухвалення додаткового рішення

Постанова СхАГС від 04.05.2026 у справі №922/3915/25
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/136425649>

Залишаючи без розгляду заяву про ухвалення додаткового рішення про стягнення витрат на професійну правничу допомогу **суд виходив з того, що заявник,** звернувшись із заявою 02.04.2026 року, **не дотримався вимог частини 8 статті 129 ГПК України щодо строку звернення з заявою про ухвалення додаткового рішення і надання доказів.**

Скасовуючи ухвалу суду першої інстанції, апеляційним судом зазначено, що суд першої інстанції встановив, що у прохальній частині позовної заяви позивачем не було визначено розміру понесених судових витрат на правничу допомогу, які він просив стягнути, а **до позовної заяви позивачем був доданий попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат**, які позивач поніс і які очікує понести в зв'язку з розглядом справи та їх обґрунтування, в якому позивач з посиланням на ст.ст. 129, 221 ГПК України зробив заяву: **"позивач повідомляє, що не має можливості, до закінчення судових дебатів у справі, подати докази,** що підтверджують розмір судових витрат у зв'язку з розглядом справи, адже такі будуть понесені у майбутньому. А тому, позивач заявляє, що не може до закінчення судових дебатів у справі, подати докази, що підтверджують розмір судових витрат, які мають бути сплачені, у зв'язку з розглядом справи. Такі докази, у разі їх наявності, будуть подані протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду". При цьому, місцевий господарський суд зазначив, що у справі №922/3915/25 судове рішення було ухвалено господарським судом **25.12.2025** року, з огляду на що докази понесення витрат на правничу допомогу позивач мав надати протягом п'яти днів після ухвалення рішення, тобто **не пізніше 31.12.2025** року, разом з тим, заяву про ухвалення додаткового рішення було подано до суду 02.04.2026 року, тобто з пропуском строку, встановленого частиною 8 статті 129 ГПК України.

Колегія суддів зазначила, що **заявником безпосередньо у позовній заяві дійсно не було зазначено розмір витрат на правову допомогу,** який він просить компенсувати за рахунок іншої сторони. **Проте, вказане не виключає підстав для ухвалення додаткового рішення** про стягнення таких витрат на професійну правничу допомогу на підставі поданих позивачем до суду з дотриманням вимог ч. 8 ст. 129 ГПК України доказів понесених витрат. При цьому питання щодо компенсації витрат позивача на професійну правничу допомогу місцевим господарським судом не вирішувалось в рішенні Господарського суду Харківської області від 25.12.2025 року, а лише був здійснений розподіл витрат по сплаті судового збору.

Як вбачається з матеріалів справи, разом з позовною заявою позивачем було надано попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат, які позивач поніс і які очікує понести в зв'язку із розглядом справи та їх обґрунтування (додаток до позовної заяви). У вказаному розрахунку позивачем було зазначено, що на день звернення до Господарського суду Харківської області ТОВ "Стірфарм"



понесено судові витрати пов'язані з правничою допомогою адвоката у загальному розмірі 10208,33 грн. Також позивач зазначив, що у майбутньому, за своїми припущеннями очікує понесення судових витрат пов'язаних з правничою допомогою адвоката: здійснення представництва прав та законних інтересів клієнта, шляхом участі адвокат у судових засіданнях та під час розгляду справи у суді (орієнтовано, але не остаточно – 2000,00 грн), підготовка та написання: відповіді на відзив, клопотань, заяв та інших документів процесуального характеру (орієнтовано, але не остаточно – 1500,00 грн). **До позовної заяви на підтвердження таких витрат було надано:** копію договору про надання правничої допомоги №15/10/2025 від 15.10.2025 року, копія акту від 16.10.2025 року про надання правничої допомоги (до договору про надання правничої допомоги №15/10/2025 від 15.10.2025 року, платіжна інструкція від 20.10.2025 року на суму 6458,33 грн, копія акту від 31.10.2025 року про надання правничої допомоги (до договору про надання правничої допомоги №15/10/2025 від 15.10.2025 року, платіжна інструкція від 31.10.2025 року на суму 3750,00 грн. Водночас, **у прохальній частині позовної заяви ТОВ "Стірфарм" просило суд покласти на відповідача судові витрати** (пов'язані зі сплатою судового збору та **правничою допомогою адвоката**).

Колегія суддів зауважила, що якщо сторона до закінчення судових дебатів заявляє про намір подати докази щодо розміру витрат на професійну правничу допомогу, то така заява може бути подана в усній формі, що підтверджується технічним записом судового засідання, тоді як неподання зазначеної заяви виключає здійснення розподілу судових витрат, пов'язаних із розглядом справи. Така правова позиція викладена в постанові Верховного Суду від 17.12.2021 року у справі №10/5026/290/2011(925/1502/20). Процесуальний закон не визначає конкретних вимог щодо змісту та форми такої заяви, зокрема не вказує на те, що вона повинна бути зроблена лише у письмовій формі, а також, що така заява має бути зроблена на певній процесуальній стадії. Закон лише встановлює граничний строк звернення із заявою - до закінчення судових дебатів (п. 3.6 постанови Верховного Суду від 27.01.2022 року у справі №921/221/21 та п. 20 постанови від 31.05.2022 року у справі №917/304/21). Таким чином, відшкодування судових витрат, у тому числі на професійну правничу допомогу, здійснюється у разі наявності відповідної заяви сторони, яку вона зробила до закінчення судових дебатів, якщо справа розглядається з повідомленням учасників справи з проведенням дебатів, а відповідні докази надані цією стороною або до закінчення судових дебатів, або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду. При цьому перевірка цих доказів та надання їм оцінки здійснюється судом у разі дотримання цього порядку, оскільки за інших обставин розподіл судових витрат, пов'язаних із розглядом справи, не може бути здійснений.



Дослідивши відеозапис судового засідання суду першої інстанції від 25.12.2025 року та протокол до цього засідання, на якому був присутній представник позивача, апеляційним господарським судом встановлено, що останнім зроблено усну заяву до закінчення судових дебатів про відшкодування судових витрат пов'язаних із правничою допомогою адвоката у сумі 10208,33 грн в суді першої інстанції із зазначенням інформації, що такі витрати підтверджуються доказами, які наявні у матеріалах справи.

Отже, позивачем виконані усі вимоги процесуального законодавства: у позові надано попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат, зроблено заяву - заявлено розрахунок суми судових витрат на професійну правничу допомогу у зв'язку із розглядом справи до закінчення судових дебатів у справі, подано до суду докази на підтвердження розміру таких витрат разом з позовною заявою.

Враховуючи викладене, колегія суддів дійшла висновку, що місцевий господарський суд, постановляючи оскаржувану ухвалу, порушив норми процесуального права та неповністю дослідив обставини, які мають значення для справи.

АНАЛІТИЧНИЙ ВІДДІЛ

